

Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
(педагогічні науки), №2(307), ч.2, березень 2017
Канд.філос.наук., викладач кафедри культурології та кіно-,
телемистецтва
Палій Катерина Сергіївна (doramin@ex.ua)
Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса
Шевченка»

УДК 130.2:316.373

РОЗУМІННЯ СУЧАСНОГО КОНЦЕПТУ АВТЕНТИЧНОСТІ У ФІЛОСОФСЬКІЙ АНТРОПОЛОГІЇ ЧЕРЕЗ ПОНЯТТЯ ІДЕНТИЧНОСТІ: КОМПРОМІСНІ МЕТОДОЛОГІЇ

Навіщо потрібен черговий контекст автентичності? За його допомогою можна наново сконструювати у сучасних реаліях ті системи, від яких людство так поспішно відмовилося, але які не втратили свого значення та впливу, перейшовши у сприйнятті людей на більш глибокий, неусвідомлюваний рівень. У загальному сенсі автентичність описує доказ походження, вірогідність, справжність, істинність, реальність, близькість до витоків; автентичними можна вважати будь-які першоджерела. Етимологія слова виходить з грецького «authenticos» – справжній, дійсний, той, що ґрунтується на першоджерелі.

Автентичність у якості терміну найчастіше використовується у психології та соціології, вживалася у роботах Т. Адорно, В. Беняміна, Ж. Сартра, М. Гайдеггера, загалом у сфері екзистенційної філософії.

Нас цікавить, яким чином концепт автентичності реалізовувався у дослідженнях, пов'язаних з культурами та культурними трансформаціями. У наукових дискусіях на дану тематику поняття автентичності стало з'являтися, починаючи з 1970-х. І навіть у цій, звуженій та окресленій сфері, поняття має безліч різних значень та трактувань. Сучасна концепція автентичності є продуктом епохи Романтизму та починає опрацьовуватися з 18 ст. [1].

У роботах з антропології Р. Хандлера концепт автентичності отримав найбільш широке пояснення та ретельно досліджувався. Він вважає автентичність «культурним конструктом сучасного західного світу» [3, с. 2], який пов'язаний із західним розумінням індивіда. «Ми приходимо до «автентичності», яка стосується нашої справжньої сутності, нашого індивідуального існування, такого, яким воно є насправді, а не такого, яке презентується, незалежно від ролі, яку ми граємо». [3, с. 3]. Він робить висновок, що концепт автентичності є глибоко вбудованим і у антропологічну теорію, і в самоусвідомлення етнічних ідеологій. Позиція Хандлера й досі залишається найближчою до

істини у сенсі інтерпретації автентичності як єдиного джерела самоздійснення людини у сучасних умовах.

У фольклористичних дослідженнях Регіни Бендікс автентичність постає як «ностальгія за втраченим». «Прагнення знайти «істину самість» пов'язане зі спробою локалізувати та артикулювати більш автентичне існування, а це, в свою чергу, неминуче призводить до філософських роздумів про природу існування індивіда у епоху механічного відтворення.» [2]

Соціальний конструктивізм – підхід, який ставиться до культури як до такої, що не є даністю але змінюється та формується з плином часу. «Автентичність – це боротьба, соціальний процес, «в рамках якого конкуруючі інтереси намагаються ствердити свої власні інтерпретації». [4] «Автентичність – це не встановлена, зафіксована якість, а соціально сконструйована.» [5]. Дослідники, які працюють у конструктивістському ключі, розуміють автентичність як соціальну цінність, яка виникає у процесі зіткнення різних точок зору та інтересів у конкретному місці, а не як абсолютну та квантифіковану даність. У конструктивістському ключі автентичність може розглядатися як форма символічного капіталу. Річард Хандлер також розглядає автентичність як соціальний конструкт.

Ч. Тейлор визначає автентичність як моральний ідеал самоздійснення. Він використовує поняття «культура автентичності» та «етика автентичності». Автентичність, у його розумінні, конститує етичний імператив бути істинним щодо самого себе, виражає ідею відкриття своєї самості засобами досвіду, містить у собі оригінальність і вимагає протиставлення стереотипам, які сформувалися. [6]

Тейлор є прибічником ним же виокремленої «культурної методології», яка ґрунтується на обов'язковому включенні культури до дослідницького контексту явища. Такий підхід також передбачає існування різних культур та відмову від принципу універсалізації у якості беззаперечних підвалин для таких досліджень. Іманентність та незнищенність культурної організації світу та різних самостійних ідентичностей у їх рамках є ключовим методологічним принципом Ч. Тейлора. Саме це твердження може слугувати приводом для суперечок стосовно безумовної ролі культури у час популярності теорій конструктивістського типу. З іншого боку, Тейлор витончено виходить з цієї пастки, позначивши культурну беззаперечність у якості необхідної умови для правильного функціонування деяких своїх теорій, зокрема, теорії автентичності.

Інший представник компромісних методологій, Е. Сміт у своїх дослідженнях, присвячених нації та націоналізму, визначає автентичність як «...синонім «істинності», що протиставляє підробку оригіналові, який і став первинним варіантом речі, стилю або способу життя. Це поступово приводить до розуміння автентичності як самотутності ... Але, мабуть, найпоширеніше значення, в якому націоналісти вживають прикметник «автентичний», означає, ніби щось є «тільки нашим» і більш нічим, а

отже й унікальним, так чи інакше самовизначеним. Тобто поняття автентичності збігається з поняттям автономії: «істинна» спільнота — це теж самовизначена нація.» [7, с. 35]

Прогнозовано, конструктивістські системи передбачають сприйняття автентичності як динамічної характеристики, а есенціалістські — як незмінного та ідеального конструкту. Продуктивними для подальших досліджень потенціалу концепту автентичності є об'єднання як конструктивістських, так і компромісних методологій. При цьому важливо вказати на розрізнення об'єктивної та суб'єктивної автентичності, тобто автентичності як іманентної властивості речей, яка цілком може бути есенціальною, та сприйняття автентичності суб'єктами, яке стає можливим завдяки акту конструювання.

Відомо, що ідентичність — це, передусім, результат ототожнення себе з певною соціальною спільнотою, а також образ «ми», який виступає як образ культури. Ідентичність є результатом процесу ідентифікації (лат. *Identificare* — ототожнення, уподібнення, впізнання). Ідентичність (від лат. *Identicus* — однаковий, тотожний) може найширше розглядатися у двох смислах:

- Тотожність особи самій собі;
- Виняткова однаковість з кимось або чимось. [8, с. 33]

Завдяки цим смислам і розмежовується особиста та групова ідентичність. При цьому максимально розмиті межі між ідентичністю та автентичністю торкаються саме особистісного, одиничного виміру.

В європейських мовах ідентичність, крім тотожності, означає також особу чи особистість, при чому часто фігурує психологічна семантика терміна — групова ідентичність виступає «як явище психологічної природи, а саме — як відчуття або почуття (*sense, feeling*) належності (*belonging to*) до певної спільноти». [8, с. 33]

У М. Гайдегера зустрічаємо розуміння ідентичності як унікальності, справжності, «тожсамості» як позначення для буття Я (само-буття), що виключає при цьому поняття відмінності. [9, с.75-76]. Зустрічається у його роботах і поняття автентичності або справжності (*Dasein*), яке постає, перш за все, у якості антитези до «неавтентичності». Прагнення до автентичного існування відбувається через досягнення беззмістовності власного буття та прийняття усіх можливих проявів, які наближають людину до досягнення свого «Я», зокрема, факту смертності.

Таким чином, у Гайдегера можна побачити основну відмінність між ідентичністю та автентичністю у якості того, що можна визначити та виміряти та того, що визначити не можна і до чого можна прагнути. Тобто ідентичність постає як факт, автентичність — як процес. Цей висновок стане нам у пригоді надалі.

Звичайно, еволюція поняття ідентичності у філософії та інших соціальних науках заслуговує на окремі дослідження та має їх, тож ми

зупинимось на типах групових ідентичностей, які можна назвати національними, етнічними та культурними.

Варто зазначити, що будь-який пошук ідентичності є прагненням до автентичності також. Пошук ідентичності можна вважати вдалим, якщо знайдену ідентичність можна назвати автентичною. Відповідно, можуть існувати «справжні» та «несправжні» ідентичності, рухаючись між якими, особистість або приходить, або не приходить до правильної ідентичності (чи ідентичностей), в рамках якої вона відчуватиме себе на своєму місці у світі.

Неважко здогадатися, що саме тип групових ідентичностей, які можна віднести до етнічних/культурних/національних видається нам найбільш прийнятним для надання їм властивості автентичності у базовому контексті. Незалежно від підходу, такі ідентичності будуть найближчими до справжніх, тому що здатні охопити широкий спектр можливих смислів та надати пояснення для ролі людини у кожному типі соціальних взаємодій. Використання поняття автентичності у такому ключі, як ми вже вказували, надає розгляду ідентичності певного есенціального характеру. Проте надалі ми спробуємо показати, що категорія автентичності лежить поза межами будь-якого підходу і може розглядатися радше як філософська навіть для культурних практик.

Природа групових ідентичностей завжди лежить поза межами можливості сприйняття індивіда, який відчуватиме себе лише у якості частки певного цілого, але не зможе досягнути його об'єктивно. Будь-яка спільнота – це, передусім, ментальний феномен, бо ніхто не бачив більшості членів спільноти. Таким чином, уява у якості єдиного інструменту досягнення групової спільноти виступає потужним інструментом для наділення спільноті тими чи іншими ознаками, та, відповідно, формування лояльності до неї. «Ідентичність – це не тільки самовіднесення себе до тієї чи іншої спільноти людей, наприклад, нації, а й уява про неї (автостереотипи), її мову, культуру, історію і державність, якщо така є.» [8, с. 34] За Гантінгтоном, ідентичність – це самоусвідомлення особистості або групи; він також вказує на те, що ідентичність можна набути тільки у групах. Незважаючи на те, що Гантінгтон говорить про велику кількість перехресних ідентичностей, якими може послуговуватися людина, все ж, у разі екстремальних соціальних ситуацій, залишається тільки одна ідентичність, яка й буде справжньою. [10, с. 50-53] Разом з цим, «Відчуття ідентичності надає її суб'єктові соціально значущий комплекс цінностей, символів і традицій.» [8, с. 35]

У рамках розповсюджених підходів до розуміння ідентичності теж можна знайти цікаві особливості. Для есенціалістів, людина «...шукає в будь-якій ідентичності органічно властивий її сутності автентичний зміст, що виводиться здебільшого з культурного досвіду. Ідентичність розглядається як фіксована сутність, притаманна певній особі, спільноті чи суспільству в цілому, яка забезпечує їхню самототожність завжди і за

будь-яких обставин.» [8, с. 38] Це працює як засіб самолегітимації ідентичності та визнання її іншими спільнотами. У даному випадку автентичний зміст є імпліцитно включеним у ідентичність та не потребує додаткового пошуку чи проявлення.

У конструктивістів ідентичність постає як штучна, що конструюється у межах різних дискурсивних практик. Вона не цілісна а множинна, і активізується ситуативно – «тимчасовий, відносний, незавершений конструкт, що має онтологічний статус проекту або постулату.» [8, с. 74] Ідентичність виступає не в якості властивості, а як відношення, рефлексивна категорія, «оволодіти» якою можуть лише індивіди; групам же ідентичність може бути «приписана». [11, с. 74]

Природа ідентичності для конструктивістів завжди синтетична, гібридна: до однієї ідентичності можуть бути залучені люди за абсолютно різними ознаками. Звідси цінним міркуванням стосовно уточнення поняття автентичності буде підтвердження визначення її як раз у якості властивості.

Відсилання до неусвідомленого прагнення до автентичності через ідентичність ми можемо знайти також у С. Бенхабіб. Вона вживає слово «особливість» як свідчення не стільки бажання відрізнятись, скільки бажання спільнот визнання легітимації своєї відмінності. Працюючи у конструктивістському ключі, вона називає «рухи за визнання» односторонніми, проте влучно вказує на зближення понять культури та ідентичності, тим самим погоджуючись із новою роллю культури у сучасній реальності, яка глобалізується. [12].

Цілком вірогідно, що питання про автентичність у домодерну епоху взагалі б не стояло. Індивід опинився у центрі уваги після занепаду традиційного суспільства, де його «роль» була початково «приписана» до нього, таким чином не викликаючи суперечності чи відчуття «несправжності» власного становища. Коли ідентичність ставиться під сумнів, наголошується її ситуативність та гібридність, початкову справжність людині доводиться віднаходити, а не отримувати за фактом народження.

І якщо дискурс ідентичності можна назвати в цілому характерним для модерної епохи, то на автентичності має ставитись акцент у постмодерний період. Також цікавим у даному контексті буде перехід від есенціалістських до конструктивістських методологій не як свідчення нових здобутків наукової думки, але як необхідної реакції на зміни у світі, які вимагають інакших інструментів дослідження. З іншого боку найбільшого успіху можна досягти лише синтезувавши конструктивізм для пошуку ідентичності із певною есенціальною романтикою автентичності.

Література

1. **Современный** философский словарь / Под общей ред. д. ф. н. професора В. Е. Кемерова. – Лондон, Франкфурт-на-Майне, Париж, Люксембург, Москва, Минск: «ПАНПРИНТ», 1998. – 1064 с. – (2-е изд.,

испр. и доп.); 2. **Bendix R.** In search of authenticity: The formation of Folklore Studies / Regina Bendix. – Madison: University of Wisconsin Press, 1997. – 320 p.; 3. **Handler R.** Authenticity / R. Handler. // *Anthropology Today*. – 1986. №. 2 (1). – Pp. 2–4; 4. **Давыдов В. Н.** Культурная аутентичность и коренные народы: институциональные процессы и политика идентичности [Электронный ресурс] / В. Н. Давыдов // Федеральный образовательный портал ЭСМ – Режим доступа до ресурсу: <http://ecsocman.hse.ru/data/2010/12/03/1214824591/3bDavidov.pdf>; 5. **Cohen E.** Authenticity, Equity and Sustainability in Tourism / E. Cohen. // *Journal of Sustainable Tourism*. – 2002. – Vol. 10, № 4. – Pp. 267–276; 6. **Тейлор Ч.** Етика автентичності / Чарльз Тейлор; [Пер. з англ.]. – К.: Дух і літера, 2002. – 128 с.; 7. **Сміт Е.** Націоналізм: Теорія, ідеологія, історія. / Ентоні Сміт; [Пер. з англійської]. – К: «К.І.С.», 2004. – 170 с.; 8. **Козловець М. А.** Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації: Монографія / М. А. Козловець. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 558 с.; 9. **Попова Е.** Диалектика тождественности и самости в концепте идентичности / Е. Попова // *Ідентичність у сучасному світі*. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2006. – (Матеріали Міжнародної науково-теоретичної конференції). – С. 75–76; 10. **Хантингтон С.** Кто мы? Вызовы американской национальной идентичности / Самюэл Хантингтон; [Пер. с англ. А. Башкирова]. – М.: ООО «Издательство АСТ»: ООО «Транзиткнига», 2004. – 636 с.; 11. **Костенко Н.** Культурні ідентичності: перетворення і визнання // *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. – 2001. - № 4. – С. 69–88.; 12. **Бенхабиб С.** Притязання культури. Равенство и разнообразие в глобальную эру / Сейла Бенхабиб; [Пер. с англ. под ред. В. Л. Иноземцева]. – М.: Логос, 2003. – 940 с.;

Анотація

Стаття присвячена короткому огляду з послідовним зіставленням понять автентичності та ідентичності з точки зору застосування у різних дискурсах та розгляду у різних методологіях. Для уточнення та концептуалізації поняття автентичності та смислів, які можна в нього вкладати, важливо розмежувати поняття автентичності та ідентичності, зокрема етнічної. Більше того, саме завдяки зіставленню вказаних понять і стає можливою ця концептуалізація. Експліцитний аналіз даних понять дозволяє встановити наявність тісних зв'язків між ними, вказати на можливість створення концепту автентичної ідентичності, який би виокремився із побіжно вживаних словосполучень у самостійну теорію. Також вказано різновиди можливих логічних відношень між розглядуваними поняттями.

Ключові слова: автентичність, ідентичність, самоздійснення, конструктивізм, есенціалізм.

Аннотация

Статья посвящена краткому обзору с последовательным сопоставлением понятий подлинности и идентичности с точки зрения применения в различных дискурсах и рассмотрения в различных методологиях. Для уточнения и концептуализации понятия аутентичности и смыслов, которые можно в него вкладывать, важно разграничить понятия подлинности и идентичности, в частности этнической. Более того, именно благодаря сопоставлению указанных понятий и становится возможной эта концептуализация. Эксплицитно анализ данных понятий позволяет установить наличие тесных связей между ними, указать на возможность создания концепта аутентичной идентичности, который бы выделился из бегло применяемых словосочетаний в самостоятельную теорию. Также указано разновидности возможных логических отношений между рассматриваемыми понятиями.

Ключевые слова: аутентичность, идентичность, самореализации, конструктивизм, эссенциализм.

Summary

Paliy K Understanding of modern concept of authenticity in philosophical anthropology through the concept of identity: the compromise methodologies

Article is devoted to brief overview with the sequential comparison of the concepts of authenticity and identity from the perspective of application in various discourses and consideration of different methodologies. For clarification and conceptualization of the notion of authenticity and meanings that can be inserting into it, it is important to distinguish between the authenticity and identity, particular ethnic. Moreover, thanks to the comparison of mentioned concepts this conceptualization becomes possible. Explicit analysis of these concepts allows setting close links between them, point to possibility of creating the concept of authentic identity, which would be separated from cursory used expressions in independent theory. Also, specified the variety of possible logical relations between the examined concepts. It is deduced that any search for identity is striving for the authenticity as well. Search for identities can be regarded as successful when found identity can be called authentic. Accordingly, there may be "true" and "false" identities, and moving between them, person comes or does not come to the correct identity (or identities), in which it would feel in its place in the world. It is not hard to see that the authenticity acts as self-locked category that has the answer in itself, at the same time as identity demands presence of identical object outside. Identity in this case is the first step to the authenticity

Key words: authenticity, identity, self-fulfillment, constructivism, essentialism.